№ 94 Մայիսի 27 (Յունիսի 8) 1881 Մայիսի 27 (Յունիսի 8) № 94

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 բուբլ. կես տարվանը 6 բուբլ.
Առանձին համարները 5 կոպեկով.

Թերթվում է զրվում են մինչև խմբագրատան մեջ.

Ձեռագրությունները չեն մերժվում են ետ դրվում

Տեղեկ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է ամեն օրեր 10—2 ժամ.
(Բացի կիրակի և ազգ. տոներից).

Յայտարարություն ընդունվում է ամեն տեղում;

Յայտարարությունների համար. վճարվում են
խրատարածիչ բառին 2 կոպեկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.- Նամակ Մոսկվայից; Ներքին լուրեր։— ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.- Անգլիա Թագավոր Ֆրանսիա Պերսիայում Արաբին լուրեր։— ՀԵՂԱՓԱԽՈՒԹԻՒՆ։— ՅԱՆՁԱՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։— ԲԱՆԱՒԻՐԱԿԱՆ Դաւիթ բեկ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՄՈՍԿՎԱՅԻՑ

—

Մայիսի, 17-իւն

Համարեա մինչև 60 թուականները ռուս գրականութեան մէջ ոչ որ չէր համարձակւում ապատապես յարձակվիլու հոգեորական դասի պակասութիւնների վրա։ Մի կողմից խիստ հոգեոր ցենզուրան, մէւս կողմից մի քանի հասարակական պայմաններ անձնաճարում էին պարկեշտիւն գրիչը։ Բայց չատ չանցաւ և հանգամանքները փոխվեցան։ Մամուլին շնորհվեց համեմատաբար աւելի ազատութիւն և առանց կրիտիկական միտքը միշտ ստացաւ անինդ քննելու և հարուցելու հոգեորականութեան կեանքի և գործունէութեան թայլ կողմերը։ Ներկայացուցեր թէ պարբերական գրականութեան և թէ բեկլետրիստիկայի մէջ հոգեորականութիւնը ենթարկվում է քննադատութեան ուրիշ դասակարգութիւնների հետ հաւասարապէս։ Ինուս հասարակութիւնը նայում է այդ կրիտիկական յարձակմանները վրա ոչ թէ ինչպէս մի անուղի, պարզապէսին երեոյթի, այլ ինչպէս անհրաժեշտ մեծութեան վրա։ Անհրաժեշտութեան են համարում այդ մինչև անգամ հոգեոր օրգանները, ինչպէս «Церковно-общест. Вѣстникъ» գեղեցիկ, ազատամիտ լրագիրը։

Զը նայելով որ մեր լրագրութիւնը («Մշակը» դիտաւորապէս) մի քանի տարի է սրվէն անդադար քրքրում է հոգեորականութեան և հոգեոր կառավարութեան անվանել պակասութիւնները։ Չը նայելով որ հասարակութիւնը բոլոր սրտով հանակում է այդ անհայտ *) կրիտիկային, անհրաժեշտ պահանջ համարելով նրան,—գտնվում են մեր մէջ այնպիսի անհատներ, որոնք յենուելով ժողովրդի կրանական քահանաներութեան վրա մինչև անգամ մամուլի մէջեցով ասխատում են տարածել այն գիդարանական միտքը՝ թէ հոգեորական դասի վրա յարձակվելով, լրագրութիւնը վայր է գցում եկեղեցու բարոյական ազդեցութեան, սպառնում է խախտելու լուսաւորչականութեան հիմունքները։

Մամուլի այդ անբարեիրազ ներկայացուցչների վերաբերութեամբ մենք միշտ կոչ ենք ունեցել մի անգամ խոսելու, այժմ հարկաւոր ենք համարում բերել այստեղ ռուս պաշտամանց կրիտիկոս Գօրբունովի կարծիքը այս հարցի մասին՝—«Լուսաւորութեան հիմունքներին երբեք չի վնասի, եթէ սկսեն գրել, օրինակ, հանգոր գեղեցիկների վրա, բարձր և ցածր հոգեորականների մէջ եղած յարաբերութիւնների վրա, հոգեոր զարգացման ուսումնական մասի կազմակերպութեան վրա և այլն... Մինչև կանոնական հարցերի հասատատութիւնը, ազատամտության կամ բժշկանութեան ուսանումը զարգացնում և այլն որոշված է Աստը Կրքով, կամ գաղափարով և կամ սուրբ հարերի թելադրութեամբ. այդ ժամանակաւոր պահանջների ծրագիրն է և նրանց հետ համեմատն կարող է փոխուել... Ինչ որ վերաբերում է հոգեոր սպասաւորների անձնական պակասութիւններին, այսուհետ, կարծեմ, հարկաւոր էր կատարեալ ազատութիւն տալ գրելու ամեն բան առանց սահմանափակութեան և այնքան աւելի համարձակ, որքան բարձր է այն հոգեոր անձը, որի վրա գրուած են թող ասան էլ զրվի—վնաս չունի. եկեղեցու սպասաւոր—ասահմանաւոր չէ, որի զորձաւորելիութիւնը կարչում է նրա նման հարբերաբերների մէջ։ Քահանայի վրա զարձրած են ամրողջ ծուխի աչքերը—մի քանի հարիւր, մինչև անգամ

*) Մենք ասում ենք անհայտ, որովհետև անկարելի է կարծել, որ լրագրութիւնը կամ առհասարակ գրողները ունենան անձնական հաշիւներ հոգեորականների հետ այս խոսքի ընդհանուր մտքով։

ըմպելիի մասին, և այժմ աւելի սխորժակով սկսեցին ուտել չոր հացը։

Երբ ճաշը վերջացան էր, նրանցից մէկը մամայացի փոխարէն նայեց պրեին, իր ընկերին ասաց.

—Հիմա կարելի է ճանապարհ ընկնել, շուտով գոնը կը սկսվի։

—կարելի է, աւելացրեց միւսը,—մեր առջեւում անասաւ աւելի խիտ է, արեը չատ չի նեղացնի։

—Ինչպէս էլ և լինի, պէտք է գնալ. գեռ բաւական ճանապարհ ունենք, ասաց երրորդը։

—Աբեկպալը ինչ կարող է անել. թոռ ձիուն չենք։

Սկսեցին պատրաստվել։

Այդ միջոցին միւս ուղեորներից մէկը, պառկած տեղից գլուխը վեր բարձրացնելով, ծոյլ կերպով հարցրեց.

—Եղբարներ, ուր է գնում։

—Վէգոն Զէվուս, պատասխանեցին նրան։

—Հիմա Զէվուսից ամենքը փախչում են, գոնք ինչ խելքով այնտեղ էք գնում։

—Ինչուս են փախչում։

—Զէք լսել, չատով Զէվուսն կը պաշարվի Դաւերիի-բէկի զորքերով։ Նրա քանակը հինգ զանվում է բերդից ոչ աւելան հեռու. Զարարման գլուխ մեռ։

—Մեղ ինչ վնաս, եթէ կը պաշարվի, ասաց երեք ընկերներից մէկը։

—Զեզ այն վնասը կը լինի, որ վասնզի մէջ կընկնէք. պատասխանեց ուղեորը։ զարձեալ չը շարժվելով իր պառկած տեղից։—Շատ սխորժելի բան չէ պաշարված բերդի մէջ լինել։ երբ ամեն կողմից կրակ են թափում։

—Բայց բաւական սխորժելի բան է պաշարված բերդից կռվել թշնամու դէմ, ասաց երեք ընկերներից մի ուրիշը։

—Ինչ ասել կուզէ, պատասխանեց պառկած ուղեորը։ Տեղնական կերպով,—մեզ թիսա ասղ է գալիս թշնամու հետ կռվելը.... Աւելի լաւ կանէք, որ գնաք մեր ընկին, ինչպէս տեսնում եմ, կռիւը մեր գործը չէ։

—Բոլորովին ուղիղ է քո ասածը, խոսեց երեք ընկերներից մէկը։—Շնորհակալ եմ, եղբայր, որ մեզ զգուշացրիք. մենք արհեստաւոր մարդիկ ենք. Զեզանից մեզ այժմ հարկ թէ կարելի կը լինի մի ախնասութիւն զանել, երբ ամեն մարդ իր գլխի համար է մտածում։ Մենք կը գնանք մի ուրիշ կողմ, արհեստաւոր մարդուն ամեն տեղ հարկ պակաս չի լինիր։

Նրանք բոլոր ժամանակը խոսում էին թուրքերից։ Պառկած ուղեորը նկատելով, որ իր խրատները ազդեցութիւն գործեցին երեք ճանապարհորդների վրա, գլուխը կրկին դրեց խոտի բի վրա, աչքերը փակեց, սկսեց գնել, ասելով.

—Գնացէք, Աստուծուն եմ յանձնում ձեզ։

Ցայց տալով թէ ուրիշ կողմ են գնում, նրանք գուլա եկան զէպի բերդը տանող ճանապարհից։ Բայց երբ բաւական հեռացան ուղեորից, երբ ծածկվելուն բաւական հեռու, իսկոյն չեղվեցան իրանց բռնած ուղղութիւնից և կրկին ըստ-նեցին բերդի ճանապարհը։

Ճանապարհին ոչ ոք չէր երևում, միայն երբեմն պատահում էին բերդից փախստականներ, որոնք մի և նոյն հարցերն էին առաջարկում. «ուր էք գնում, բերդը չատով կը պաշարվի»...

Երեք ճանապարհորդներից մէկը տարիք էր։ մի ուրիշի վրա, որ ձգտում է երևան հանելու. Նրա պակասութիւնները... Աշխարի է արդեօք այդ եկեղեցու հշմարիտ ապատասխանները, որոնք պէտք է ազատարկանեին թեմատգօնութեան, խնամարութեան և հշմարտութեան օրինակ տան» (III հատոր, «Заграничныя пренія о положеніи русскаго духовенства» յոդուածում)։

Մի quasi-լրագրում Էջմիած. ճեմարանի արժանաւոր ատեերից մէկը Ակսակովի գիրգանիցից աւելի զարգակ գատողութիւններով ապատասում էր արդարանել Էջմիածնում կատարվող անկարգութիւնները նրանով, որ Էջմիածինը մեծ գործ է կատարել պատեական անցեալում։

«Մի ուրիշ հեղինակ— ասում է Գօրբունովը այդպիսիների մասին—ուզում է ապացուցանել, թէ անարդարութիւն է մեղադրել ներկայ հոգեորականութիւնը զանազան պակասութիւնների մէջ, որովհետև նա ունեցել է օգտակար ազդեցութիւն մեր պատմութեան վրա... կարծես այդ երկու բանը կարելի է մէկ մէկու հետ կապել։ Այդպիսի յոդուածների դէմ վիճել անկարելի է պարզ է, որ նրանց հեղինակները աւելի սիրում են գիրգանիցը, քան թէ զորձ և նրանց հետ հաղաձանելը կը լինի переливаніе изъ пустаго въ порожнее» (ibid)։

Հաղանաւոր կրիտիկոսի յայտնած մտքերը ամենասպագ կերպով ցոյց են տալիս որ հոգեոր զորձունէութեան և կենցաղավարման թայլ կողմերի վրա յարձակվելը ոչ թէ մի վնասակար հանա-ութեանական վարմունք է, այլ մի անհրաժեշտ պահանջ։

Եկեղեցին առանձին բան չէ նրա սպասաւորներ առանձին։ Միայն վասը հարուցանելով, անկարգութիւնները ըրքերվում, պակասութիւնները մեծացնելով և բոլոր անվայել երեոյթները անխնայ քննադատութեան տակ դցելով կարելի է հասնել այն նպատակին, որ հոգեորականութիւնը նոր ապրի, վարուի և զորձի ազնիւ, ինչպէս հրատարակում է քրիստոնէական վերադասական բան ոգին։

Ս. Դաղեանց

—

ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ

ՊԱՏՄՈՒԱԿԱՆ ՎԷՊ

(1722—1728)

—

ԺԲ.

Դէպի Զէվուս բերդը տանող ճանապարհի մի կողմում, ոչբերի մօտ, որ հոմանուորված էր ալեոր անապին ծառերով, նստած էին մի քանի յոգնած ուղեորներ թուփերով պատած լեռնեղի մէջ սիրում էր կէսաբվայ տօթը։ Ուղեորներից մի քանիսը պառկած էին խոտերի վրա և հանգիստ քնի մէջ էին։ Իսկ երեք հոգի, որ նոր էին հասել այնտեղ, առանձնացած էին միւսներից, նստել էին մի կողմում, ճաշում էին։ Նրանց առջեւ գրած էր մի կաղ պանիր և չոր հաց։

—Ա՛յնքան չորացել է հացը, որ չէ ուտվում, ասաց սեղանակիցներից մէկը։

—Ուանց սուրալի դրացանը լցնել չես կարող. Նրան պատասխանեց սեղանակիցներից միւսը,—այդ հացին սուրալ պէտք է։

Նա հանեց պարկի մէջից խեղդելն փոքրիկ աման, լիքը պրաղով, առաջ ինքը խմեց, յետոյ տուեց ընկերներին, ասելով.

—Ասատաւ է վէպ, մարդու կսկղոզը փափկացնում է.

Միւսներն էլ ընդունելով ամանը, խմեցին, մի և նոյն կարծիքը յայտնելով փափկացնող

—Բայց բաւական սխորժելի բան է պաշարված բերդից կռվել թշնամու դէմ, ասաց երեք ընկերներից մի ուրիշը։

—Ինչ ասել կուզէ, պատասխանեց պառկած ուղեորը։ Տեղնական կերպով,—մեզ թիսա ասղ է գալիս թշնամու հետ կռվելը.... Աւելի լաւ կանէք, որ գնաք մեր ընկին, ինչպէս տեսնում եմ, կռիւը մեր գործը չէ։

—Բոլորովին ուղիղ է քո ասածը, խոսեց երեք ընկերներից մէկը։—Շնորհակալ եմ, եղբայր, որ մեզ զգուշացրիք. մենք արհեստաւոր մարդիկ ենք. Զեզանից մեզ այժմ հարկ թէ կարելի կը լինի մի ախնասութիւն զանել, երբ ամեն մարդ իր գլխի համար է մտածում։ Մենք կը գնանք մի ուրիշ կողմ, արհեստաւոր մարդուն ամեն տեղ հարկ պակաս չի լինիր։

Նրանք բոլոր ժամանակը խոսում էին թուրքերից։ Պառկած ուղեորը նկատելով, որ իր խրատները ազդեցութիւն գործեցին երեք ճանապարհորդների վրա, գլուխը կրկին դրեց խոտի բի վրա, աչքերը փակեց, սկսեց գնել, ասելով.

—Գնացէք, Աստուծուն եմ յանձնում ձեզ։

Ցոյց տալով թէ ուրիշ կողմ են գնում, նրանք գուլա եկան զէպի բերդը տանող ճանապարհից։ Բայց երբ բաւական հեռացան ուղեորից, երբ ծածկվելուն բաւական հեռու, իսկոյն չեղվեցան իրանց բռնած ուղղութիւնից և կրկին ըստ-նեցին բերդի ճանապարհը։

Ճանապարհին ոչ ոք չէր երևում, միայն երբեմն պատահում էին բերդից փախստականներ, որոնք մի և նոյն հարցերն էին առաջարկում. «ուր էք գնում, բերդը չատով կը պաշարվի»...

Երեք ճանապարհորդներից մէկը տարիք էր։ գռնել այսպէս երևում էր այն բոլոր գործիքները, որ նրա մօտ գտնվում էին։ Նա իր ամբողջ խանութը իր վրա բարձած ուներ։ Կաչալ լայն գոտի առէլի կողմում ուներ մի պատարան, դնուտրների փամփուշտներ դարսելու պատարանի նման, այն զանազանութեամբ միայն, որ փամփուշտների փոխարէն այնտեղ խրած էին ածելիներ, մկրատներ և բոլի Դաղարը, որով ելրաներից սրէն էր բաց թողնում։ Ալ կողմում, նոյն գոտիից քարշ էր ընկած նրա երկայն չեռանաքարը և մի անպէն քարվանին, որով սասաներ էր դուրս քաշում և որը աւելի յարմար էր Էջի ատեերից նայելը գտիելու համար։ Զախ կողմում, նոյն գոտիից քարշ էր ընկած նրա մեծ լայնաբոր, որի մէջ մտել էր Քրդուստ։ Ալ ինչից կախված էր սև ժապաւէնի նման մի երկայն կաշի, որի վրա սրում էր ածելիները։ Եթէ աւելացնենք զրանց վրա մի կոտրած հանգիստ, որ նա պահած ուներ իր ծոցում, և փոքրիկ մաղաբը, որով բիթի մաղը էր դուրս քաշում,—կը ստանանք մի օրինաւոր սարքերի արհեստի բոլոր պարագաները։ Մոռացանք յիշել, որ նոյն կաչալ գոտին խորշոմալով պահարանների մէջի մէջ կար բաւական քանակութեամբ բանկան, որից նա ապրիստ միջոցին կարուում էր ածելիով կտրած տեղերը, որ սրիտը զատրէ։

Ինչպէս այսուհետեր բան մեծի ժամին կոյր են լինում, այնպէս էլ գիշերանի սարքիրները կամ կեղ են լինում, կամ սասասում։ Մեր վարպետը վերջին տեսակիցն էր, այն առաջադեմամբ, որ նա ուներ երկու սասաներ, մէկը մէջքի վրա, միւսը կուրծքի վրա։ Այդ երկու սասաների միջեջ, մի փոքրիկ գոտեղի նման,